

Сръбският вандализъм въ Македония и Далмация

Македонският народ разбира чуждоголосното на италианците отъ сръбския варваризъм и вандализъм върху дългостолѣтните антични паметници на Венецианската и Романска цивилизации и култура въ Далмация. Той видя и пресъжителната сръбска ржка въ родината си, какъ тя е изгаряла българската книга, какъ е разрушавала и разрушана неговитъ най-съкровени старини и националнитъ културни ценности и какъ терроризира вселенъ чедата му въ несправедливо произношение на името кралъ Александъръ. Сръбската власт, следъ като привърши своето вандалско дѣло въ Македония и съсина окончателно стопански нейното население, почна да влияе тоже съ същата вулгарност и бѣсъ и въ Далмация, спрямо паметниците на Венецианско-Романското изкуство. Природнитъ стихии въ продължение на вѣкове не сж били въ състояние да ги разрушатъ, обаче сръбският динамитъ и чукъ успѣха да ги изравнятъ съ земята. Този вандалски сръбски актъ не можеше да не предизвика общо негодувание въ всички слоеве на италианския народъ, изразъ на което бѣха повсемѣстнитъ протести и интерпелацията на Коррано Ричи на 14 того въ сената. Сенаторъ Рачи описува съ съкрушителна обективностъ вандалската сръбска акция, която се върши пондостоищемъ въ Далмация: „Сръбски експедиции действуватъ тамъ. За профанация и трансформиране на Венецианско-романскитъ паметници въ фигури на сръбско изкуство; следъ това почна чупене на мраморни лѣвове, като напр. въ Шибеникъ, Велія и Арбе и най-сетне ореолътъ на тая акция сж динамитирането на лѣвоветъ въ Трау. Кметътъ пъкъ на Лезина ипотекиралъ нѣколко архитектурни артистични здания отъ Венецианското изкуство, като декорациитъ имъ били продадени на пазаръ и всичко това било направено за изплащане на общинскитъ дългове“. На тая интерпелация отговори Г. Бенито Мусолини съ въздържанъ свикъ: „внѣшненото въ Трау, Велія и всички

други мѣста е едно душевно състояние на враждебностъ спрямо Италия. Вандализъмътъ въ Трау предизвика негодувание въ всички цивилизовани страни. Това става не по безличенъ индивидуаленъ или груповъ импулъсъ, но по единъ организиранъ планъ. Хърватитъ, даже и следъ войната, не посегнаха на Венецианско-романскитъ паметници, нахождящи се въ Далмация.

Отговорността за туй пада на ония елементи, които се наричаватъ саронейци, влюзия се прави тукъ върху недавнашната интрига Wickham Steed и французката преса начело съ в. „Le Temps“ за създаване нѣкаква хърватско-унгарска, сръбно-дунавска държава, които подъ формата на пасифизъмъ организиратъ безчестна кампания, за да смутятъ хладнокръвието на италианския народъ и да го поставятъ на изпитание. Лѣвоветъ въ Трау сж унищожени, обаче тѣхниятъ символъ е живъ у италианския народъ. Некултурнитъ хора се лъжатъ, като унищожаватъ камѣнитъ, че ще могатъ да заличатъ историята“. Това сж думитъ на Бенито Мусолини. Хайката и вандализъмъ на сръбската властъ и на интелектуалнитъ щовнистически сръбски сръди е очевидно свидетелство че у тѣхъ е вече изчезнало нѣко чувство на цивилностъ и култура. Тѣхната съвестъ и разсъдъкъ сж тѣй много помрачени отъ идеята за денационализация на чуждитъ народи въ Югославия, што неслѣглежатъ конвенциитъ отъ вандалската ся акция. Голѣмо е само облъчението имъ да предполагатъ, че историческото минало на тия чужди народи ще бѣде нѣкога затрито чрезъ репресалии, убийства и разрушение на народностнитъ културни съкровища. Историческото минало на народитъ е дълбоко заседнало въ душата и кръвта имъ и е въобще незаличимо отъ човѣшката ржка. История е самиятъ животъ и народностния гений ще се самотвори и ще твори дори подъ пепелищата, както и подъ мечъ и огъня на топовѣтъ и бомбитъ.

Торино, 17 декември 1932 г.